

STRATEGII ȘI METODOLOGII ÎN INSTRUIRE ȘI CERCETARE

INTERNAȚIONALIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR MEDICAL ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII STRATEGICE A USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU”

Ion Ababii, Mihail Gavriiuc, Mircea Bețiu, Rodica Grama
USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Internationalization of higher medical education in context of strategic development of the State University of Medicine and Pharmacy „Nicolae Testemitanu”

Nowadays, process of internationalization is advancing steadily, is growing in importance, is taking different forms. Internationalization of higher education (IHE) at the national, regional and institutional levels represents a strategy which adds multinational aspects for educational process. Components of internationalization in higher medical education include: educational process, science, academic partnership, export of education, alumni tutoring, extracurricular activities, informational support, financing. Reforms of the high medical school and building up of innovative universities represent an objective process regardless to place and time. Partnership networking generates new links and cooperation among medical universities, highlighting a healthy competition between them. Therefore, the optimal balance between competition and cooperation is the solution for universities facing the internationalization challenges.

Rezumat

În prezent procesul de internaționalizare avansează în mod constant, crește în importanță, în diferite forme. Internaționalizarea învățământului superior la nivel național, regional și instituțional reprezintă o strategie care adaugă un aspect multinațional procesului educațional. Părțile componente ale internaționalizării învățământului superior medical includ: procesul de educație, știință, colaborare academică, exportul ofertei educaționale, colaborarea cu absolvenții universității, suportul informațional, finanțare. Reformele în domeniul învățământului superior medical și crearea universităților inovatoare reprezintă procese strategice. Rețelele de parteneriat crează noi legături și fortifică colaborarea între universitățile de medicină, cristalizând o competiție sănătoasă între acestea. Așadar, o balanță optimă între competiție și cooperare este o soluție pentru universitățile de a face față provocărilor de internaționalizare.

Progresele științifice și tehnologice din ultimele două-trei decenii, care au facilitat, pe de o parte, utilizarea tot mai intensă a mijloacelor de comunicare în masa la un nivel care depășește cu mult granițele naționale și, pe de altă parte, mobilitatea tot mai mare a persoanelor, au determinat o intensificare fără precedent a interacțiunilor la nivel internațional dintre diferitele entități sociale, politice, economice, culturale, etc. Această efervescență, pe care unii o numesc globalizare, în timp ce alții o numesc internaționalizare, nu putea să ocolească spațiul universitar. Marea majoritate a autorilor din domeniul educației (De Wit, 2002, Bohn *et al.*, 2004, Altbach, 2006, Knight, 2006, Sadlak *et al.*, 2009) consideră că termenul „internaționalizare” este cel mai potrivit pentru a cuprinde ceea ce se întâmplă în cadrul instituțiilor de învățământ superior din perspectiva interacțiunilor cu alte medii internaționale.

Definiția „internaționalizării” cea mai frecvent citată pentru caracterul ei cuprinzător a fost propusă de către cercetătoarea canadiană Jane Knight (2003): „internaționalizarea este procesul de integrare a unei dimensiuni internaționale, interculturale sau globale în obiectivul, misiunea și furnizarea educației post-secundare”.

Trebuie, totuși, menționat faptul că dimensiunea internațională a învățământului superior nu este un element specific doar timpului nostru. Este suficient să facem o scurtă incursiune în istoria universității pentru a vedea că această instituție – universitatea – s-a născut cu 920 de ani în urmă, la Bologna, și apoi s-a răspândit în alte orașe ale lumii (Paris, Oxford, Cambridge, etc.) ca un spațiu intercultural, în care studenții și profesorii, veniți din diferite colțuri ale Europei, căutau cunoaștere (Charles and Verger, 2001). Ceea ce este specific timpului nostru și face ca subiectul internaționalizării învățământului superior să pară unul nou este dinamica fenomenului și noile valențe ale acestuia.

În ceea ce privește dinamica internaționalizării, studiile recente arată o intensificare fără precedent a mobilităților în învățământul superior, a promovării programelor cu predare în limbi cu circulație internațională, a diversificării tipurilor de cooperare internațională cu scopul de a asigura un anumit grad de convergență a politicilor publice în învățământul superior (OECD, 2008; UNESCO și Institute for Statistics, 2009). În același timp, prognozele pentru următorii 10-20 ani așează învățământul superior pe una dintre primele poziții în clasamentul „industriilor” cu cel mai ridicat potențial de creștere și interacțiune la scară globală.

De cealaltă parte, respectiv cea a valențelor implicate de internaționalizarea învățământului superior, nu putem să nu constatăm că, în ultimele două-trei decenii, acest fenomen este considerat nu numai un proces firesc de interacțiune a spațiilor academice din diferite colțuri ale lumii dar, în același timp, este apreciat ca fiind un instrument politic, diplomatic, cultural, economic, etc. În tot mai multe state, problematica internaționalizării învățământului superior depășește sfera de interes a unei universități, respectiv a ministerului educației, fiind pe agenda politică, diplomatică, culturală și economică a guvernelor. În ultimii zece ani, toate țările avansate ale lumii au adoptat strategii de internaționalizare a învățământului superior, cu obiective asumate și implicații care depășesc cu mult sectorul educației.

Internaționalizarea învățământului superior implică însă, în același timp, o serie de provocări, dar din păcate, și o serie de riscuri. Printre provocări pot fi subliniate, în primul rând, capacitatea de a mobiliza resursele umane și financiare corespunzătoare pentru a construi politici publice sustenabile, care să conducă la creșterea nivelului de internaționalizare a campusurilor universitare. Deși exprimată generic, această provocare îmbracă forme diferite în state, respectiv universități. Nu toate statele pleacă în această competiție a internaționalizării de la aceeași linie de start. Sunt state care au deja ani de experiență în acest domeniu, politicile lor în sectorul universitar fiind corelate cu alte politici privind promovarea limbii, a culturii, a centrelor de cercetare, a turismului, etc. De asemenea, există grade diferite de maturitate politică cu privire la capacitatea de înțelegere, asumare și susținere a unor politici publice corespunzătoare.

Trecând bariera, relativ firavă, dintre provocări și riscuri, trebuie menționat faptul că, din păcate, pe măsură ce formele de internaționalizare a învățământului superior se diversifică, asistăm și la o multiplicare a tipurilor de risc asociate acestui proces. Cu aproximativ un deceniu în urmă, în cazul țărilor de origine a studenților internaționali, cel mai important risc era acela legat de posibilitatea de a pierde, prin migrație, o importantă resursă a capitalului uman (*brain-drain*). Altfel spus, internaționalizarea era privită – și încă mai este – ca o modalitate prin care are loc redistribuirea talentelor la nivel mondial, în cele mai multe cazuri în detrimentul țărilor în curs de dezvoltare. De asemenea, aceste țări sunt supuse și riscului de a-și pierde identitatea culturală prin posibilă „McDonaldizare” a celor care au studiat în străinătate și care, eventual, revin în țară de origine (Altbach *et al.*, 2009).

Din punct vedere aplicativ sunt desemnate șase modalități principale ale internaționalizării învățământului superior (AHELO Feasibility Study Report, 2012; Analiza Diagnostic „Universitățile în contextul europeanizării și globalizării”, R.Pricopie, L.Nicolescu, 2009):

1. **Mobilitatea fizică** peste frontierele naționale ale studenților, dar și a cadrelor didactice reprezintă forma tradițională (istorică) a începuturilor internaționalizării învățământului superior; termenul de mobilitate internațională acoperă astăzi o mare varietate de inițiative și acțiuni: de la mobilitatea intra-continentală la mobilitatea

între regiunile lumii, de la mobilitatea bazată pe înțelegeri și/sau acorduri inter-universitare la mobilitatea individuală (*free mover*), de la mobilitatea orizontală (între programe similare ale aceluiași ciclu de studii) la mobilitatea verticală (continuarea studiilor de ciclu superior într-o instituție aflată într-o altă țară decât cea în care a fost absolvit ciclul inițial de studii), de la mobilitatea pe termen scurt la mobilitate pentru participarea la școli de vară sau module de studii organizate pentru dezvoltarea de noi competențe profesionale; merită subliniat faptul că unul dintre factorii majori cu influență negativă asupra mobilității transfrontaliere a studenților și, mai ales, a cadrelor didactice și a cercetătorilor de peste 45 de ani îl reprezintă nivelul uneori nesatisfăcător al cunoașterii de limbi de largă circulație europeană;

2. **Recunoașterea transfrontalieră a calificării** obținute la finisarea studiilor realizate în alte instituții de învățământ superior, inclusiv cele aflate în alte țări; recunoașterea studiilor are o istorie îndelungată în Europa: primele convenții, anii 1950, Convenția de la Lisabona, 1997, Sistemul de credite Transferabile (*ECTS*), 1989, Suplimentul la Diploma (*Diploma Supplement*) de absolvire a unui ciclu de studii universitare, 2005; acestea trebuie percepute nu numai ca documente ce mijlocesc angajarea absolvenților, ci și ca instrumente ce facilitează mobilitatea internațională a studenților în timpul unui ciclu de studii sau între două cicluri succesive de studii; acest tip de activitate ridică însă o serie de probleme, dintre care menționăm calitatea programelor de studii și diplomele false (*degree mills*); la nivel mondial o serie de activități încearcă se reducă efectele negative ale acestor două fenomene – una este încercarea de a introduce la nivel internațional un set de standarde de calitate și al doilea este rețeaua ERIC-NARIC de cooperare internațională în vederea identificării diplomelor care nu au fost eliberate cu respectarea procedurilor academice;
3. **Reforma curriculară** întreprinsă în sensul includerii în conținut a unui element de internaționalitate; aici trebuie menționate aspecte, care pot fi promovate separat sau concomitent în cadrul aceleiași instituții, chiar a aceluiași program de studii: includerea în programul de studii a unui conținut de analiza comparativă sau a unor studii regionale specializate, predare într-o limbă de largă circulație internațională a unor module sau chiar a unor programe integrale de studii, ceea ce facilitează accesul studenților din alte țări la această ofertă educațională și aduce cu sine internaționalizarea studiilor pe această cale; astăzi, cel mai folosit vehicul lingvistic în Europa este limba engleză, dar trebuie recunoscut că fracțiunea programelor de studii predate într-o altă limbă decât limba națională este încă redusă;
4. Promovarea agendei Spațiului European de Învățământ Superior pentru **sporirea încrederii reciproce între instituțiile furnizoare de educație terțiară în țări diferite**:
  - Rețeaua Europeană de Asigurare a Calității în Învățământul Superior – ENQA (*European Framework for Quality Assurance*) și Asociația Europeană a Universităților – EUA (*European University Association*) au dezvoltat metodologii adecvate de management al calității care au ca obiectiv, pe de o parte, monitorizarea și certificarea externă a calității, iar pe de altă parte, sporirea continuă a calității educației și cercetării la nivelul fiecărei universități, astfel încât Spațiul European de Învățământ Superior să devină un pol de referință și de atractivitate pentru toți cei care doresc să învețe;
  - Din februarie 2008 a început să funcționeze Registrul European al agențiilor de asigurare a calității în învățământul superior – EQAR (*European Quality Assurance Register*) – garant al aplicării bunelor practici în managementul asigurării calității și al monitorizării activității agențiilor de asigurare a calității;
5. **Marketingul academic și științific și promovarea peste hotare a ofertei de învățământ superior**: acest aspect al internaționalizării cuprinde o serie foarte largă și

diversă de activități care merge de la publicarea și distribuirea de material documentar și de pliante în limbi de circulație internațională despre condițiile de studiu și de trai în universități, la oferta educațională a acestora și reglementările specifice cu privire la acumularea de puncte credit ECTS și promovabilitate, „branding-ul” instituțional, lansarea de pagini web cu caracter promoțional, precum și participarea la târguri și expoziții internaționale tematice;

6. **Activități transfrontaliere, respectiv a unor forme de mobilitate instituțională pentru furnizarea peste hotare de programe de studii:** astfel de activități se dezvoltă legal numai cu acordul autorităților naționale din țară beneficiară; furnizorul transfrontalier de educație trebuie să fie acreditat, astfel încât calificările acordate să beneficieze de recunoaștere națională, ceea ce deschide calea spre recunoașterea internațională; elementul de internaționalitate constă în realizarea procesului de formare de către un furnizor extern, care înțelege să respecte nu numai propriile sale standarde organizaționale și de calitate, dar și cerințele cadrului legal și instituțional în care vine să presteze servicii educaționale.

Pentru evaluare procesului de internaționalizare a învățământului superior la nivel de țară a fost propus de către Organizația de Cooperare Economică și Dezvoltare un set de indicatori, printre care se numără:

1. Procentul studenților străini în total număr de studenți în țară gazdă/de destinație (studenți primiți);
2. Structura studenților străini dintr-o țară pe zone de proveniență;
3. Procentul studenților care pleacă să studieze în străinătate din total studenți în țara de origine;
4. Structura studenților trimiși în străinătate pe țări de destinație;
5. Numărul studenților străini proveniți dintr-o țară, ca procent în totalul studenților într-o altă țară de destinație;
6. Fluxuri nete de schimburi de studenți între țările OECD (diferența între studenți trimiși și studenți primiți).

La nivel instituțional procesul de internaționalizare este implementat conform Strategiei de Dezvoltare a USMF „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova în perioada 2011-2020. Actualmente compartimentul de internaționalizare este evaluat în contextul a 8 direcții de dezvoltare: procesul de instruire a studenților internaționali, activitatea științifică, acordurile de colaborare academică, exportul ofertei educaționale, cooperarea cu absolvenții universității; activități extracurriculare, suportul informațional și finanțare.

Monitorizarea activităților de implementare a direcțiilor de internaționalizare menționate se evaluează prin aplicarea unui set de indicatori. Astfel, la capitolul instruirea studenților internaționali este estimată ponderea cadrelor didactice certificate lingvistic, ponderea bibliografică a manualelor de referință internațională în programul analitic al disciplinelor la catedre, gradul de implementare a ECTS, gradul de implementarea a tehnologiilor moderne de instruire clinică (centrul universitar de simulare), evaluarea și acreditarea de către organismele internaționale abilitate (WFME, CIDMEF, IUA).

La capitolul activitate științifică este apreciată colaborarea științifică internațională multilaterală (European – FP7) și bilaterală (națională și internațională), efectuarea tezelor de doctorat prin co-tutelă, ponderea articolelor publicate în reviste cu impact. La compartimentul colaborare academică sunt definite acordurile cu organizațiile internaționale de educație medicală și universitățile/facultățile de medicină, precum și mobilitatea cadrelor didactice autohtone și internaționale (*visiting professors*). La capitolul exportul ofertei educaționale se apreciază ponderea studenților internaționali în Universitate, ponderea disciplinelor adiționale pentru studenții internaționali (programe de încadrare, cursuri lingvistice, etc.), gradul de export al programelor analitice autohtone prin metoda de instruire la distanță (cazuri clinice, practica de vară, video-conferințe), ponderea cadrelor didactice instruite în stagii peste hotare. La capitolul cooperare cu absolvenții universității se evaluează acordurile de colaborare cu asociațiile

absolvenților, implicarea absolvenților Universității în proiecte comune de promovare, precum și de cooperare științifică. Suportul informațional este apreciat prin gradul de funcționalitate a paginii web multilingve și a platformei academice interactive (www.usmf.md), prin participarea la expoziții educaționale, gradul de promovare a sistemului universitar de instruire medical. Finanțare se evaluează prin creșterea alocării fondurilor pentru susținerea activităților internaționale și internaționalizării la domiciliu (*internationalisation at home*), elaborarea unor criterii financiare adecvate care să asigure echilibrarea bugetului pentru asigurarea calității serviciilor prestate, precum și capacității de absorbție, crearea unui buget separat pentru a susține financiar realizarea proiectelor internaționale.

Concluzii

1. Reformele în domeniul învățământului superior medical și crearea universităților inovatoare reprezintă procese strategice, vitale pentru Universitate.
2. Inovația necesită întărirea unui proces de studiu modern, centrat pe student, cu focalizarea procesului de studiu pe finalități de studii și competențe.
3. Rețelele de parteneriat crează noi legături și fortifică colaborarea între universitățile de medicină, evidențiind o competiție sănătoasă între acestea.
4. O balanță optimă între competiție și cooperare este o soluție pentru universități de a face față provocărilor de internaționalizare și globalizare.

Bibliografie

1. Analiza Diagnostic „Universitățile în contextul europeanizării și globalizării”, R.Pricopie, L.Nicolescu, 2009.
2. AHELO Feasibility Study Report, 2012.
3. Altbach, P.G., Reisberg, L., Rumbley. L.E. 2009. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. Paris: UNESCO.
4. Altbach, P.G., Jane Knight 2007. The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities, Journal of Studies in International Education 11 (290).
5. Bundesministerium fur Bildung und Forschung (BMBF), 2009. Internationalisation of Higher Education, BMBF.
6. Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD) 2009. Portrait, DAAD.
7. OECD, 2008. Tertiary Education for the Knowledge Society. Paris: OECD.
8. The Bologna Process official website, 2009. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade, Communique of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain – la – Neuve, 28-29 Aprilie 2009.